



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡΙΦ/ΚΗ Δ/ΝΣΗ Π/ΘΜΙΑΣ & Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΒΣ



ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΛΕΙΨΟΥΣ

Εργασία περιβαλλοντικής ομάδας Γυμνασίου Λειψών



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Περιβάλλοντος & Πολιτισμού

Πρόγραμμα ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ

ISBN : 978-960-88435-7-8



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡΙΦ/ΚΗ Δ/ΝΣΗ Π/ΘΜΙΑΣ & Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΒΣ



ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΛΕΙΨΟΥΣ

Εργασία περιβαλλοντικής ομάδας Γυμνασίου Λειψών



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Περιβάλλοντος & Πολιτισμού

Πρόγραμμα ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ

Κεντρικοί χορηγοί Προγράμματος ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ



κ. ΘΕΜΗΣ ΒΩΚΟΣ

Η Δράση Ευαισθητοποίησης των μαθητών στα Βόρεια Δωδεκάνησα
έγινε με την υποστήριξη



Εκδότης:



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Περιβάλλοντος & Πολιτισμού

Οι απόψεις των μαθητών είναι προσωπικές και δεν κατοπτρίζουν κατά ανάγκη τις απόψεις του Προγράμματος ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ και της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού.

ISBN : 978-960-88435-7-8



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡΙΦ/ΚΗ Δ/ΝΣΗ Π/ΘΜΙΑΣ & Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΒΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΛΕΙΨΟΥΣ

Εργασία περιβαλλοντικής ομάδας Γυμνασίου Λειψών



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Περιβάλλοντος & Πολιτισμού

Πρόγραμμα ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ

Για μας «Αειφόρος Ανάπτυξη» ή Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που στηρίζεται πάνω στην «Ιστορία της Παραγωγής του Τόπου». Το «μικροκλίμα» ή «βιοποικιλότητα», οι «ιδιαίτερες συνθήκες» ανάπτυξης και η «ευλογία» της φύσης γι αυτούς τους χώρους δημιουργούν προϋποθέσεις οικοδόμησης, κυριολεκτικά «Μικρών Παραδείσων».

Δεν έχουμε το δικαίωμα να μην ακολουθήσουμε αυτή την κατεύθυνση και πρώτο πράγμα είναι η οικοδόμηση κοινωνιών 365 ημερών και όχι ενός (1), δύο (2), ή τριών (3) μηνών. Θέλουμε «ενεργούς πολίτες» και όχι «πολίτες μαριονέτες» που να παίζουν ένα ρόλο που άλλοι έχουν σχεδιάσει για μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή.-

Μπενέτος Σπύρου
Δήμαρχος Λειψών

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ αγωνίζεται για την προστασία των ευαίσθητων ιδιαίτερων τοπικών χαρακτηριστικών των νησιών του Αιγαίου από το 1972. Εδώ και 37 χρόνια προσπαθούμε να είμαστε στο πλευρό των τοπικών κοινωνιών στην προσπάθειά τους να οραματιστούν ένα καλύτερο μέλλον που στηρίζεται στην προστασία τις μοναδικής ομορφιάς των νησιών και οδηγεί στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, σε στήριξη πολυδιάστατων παραδοσιακών και νέων οικονομικών δραστηριοτήτων που παρέχουν σταθερά και υψηλά εισοδήματα. Η εξαιρετική ματιά των μαθητών στο αειφορικό μέλλον του νησιού τους μας γεμίζει αισιοδοξία και ενέργεια για να συνεχίζουμε τη προσπάθεια για ένα αειφορικό μέλλον στο Αιγαίο.

Γιάννης Μιχαήλ
Πρόεδρος
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
Περιβάλλοντος και Πολιτισμού

Είναι ιδιαίτερη χαρά του Προγράμματος ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ, που οι μαθητές του Γυμνασίου Τ.Λ. των Λειψών συμμετείχαν στη συγκεκριμένη Δράση Ευαισθητοποίησης και εκπόνησαν αυτό το βιβλίο, που αφορά το μέλλον των Λειψών, που είναι και το δικό τους μέλλον.

Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο δημιουργήσαμε το Πρόγραμμα ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ, που χάρη στην ευγενή χρηματοδότηση του ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΛΕΒΕΝΤΗ και του Θέμη Βώκου προσπαθεί να δώσει την ευκαιρία στις τοπικές κοινωνίες να δραστηριοποιηθούν υπέρ της αειφόρου ανάπτυξης του τόπου τους. Ευχόμαστε καλή συνέχεια στο έργο της αειφόρου ανάπτυξης!

Κώστας Καρράς
Πρόεδρος
Επιτροπής Παρακολούθησης
Προγράμματος ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ

Γόνιμες Προτάσεις από την «Άγωνα Γραμμή»....

Το νησί των Λειψών ανήκει στην άγωνα γραμμή της Δωδεκανήσου. Στην ομάδα των νησιών που οι κάτοικοι τους παλεύουν να τα κρατήσουν ζωντανά και κατοικημένα, στερούμενοι όσα θεωρούν αυτονόητα οι κάτοικοι των πόλεων της ηπειρωτικής Ελλάδας ή των μεγάλων νησιών.

Όμως οι κάτοικοι των Λειψών και των άλλων νησιών της «άγωνα γραμμής», αγαπούν τον τόπο τους και τον επιλέγουν συνειδητά.

Η σημασία της εκπαίδευσης για τη ζωή των νησιωτών είναι αυτονόητη. Οι κάτοικοι των Λειψών έχουν την τύχη να βρίσκεται στη διεύθυνση του Γυμνασίου και των Λυκειακών τάξεων η κ. Σοφία Χάιτα. Μια εκπαιδευτικός που με μεράκι και διάθεση προσφοράς έχει ανοίξει το σχολείο στη κοινωνία και το έχει κάνει σημείο αναφοράς.

Όσα χρόνια είμαι υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευση είχα μαζί της μια εξαιρετική συνεργασία και διαπίστωσα ότι εμπνέει και καθοδηγεί συναδέλφους και μαθητές, προωθώντας την ιδέα του «ανοικτού» σχολείου, του σχολείου της καινοτομίας, που στο επίκεντρο του έχει τον μαθητή και αναδεικνύει τις δυνατότητες του.

Η δουλειά αυτή, αποτέλεσμα της παραγωγικής συνεργασίας που είχαμε με την Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, είναι μια σημαντική προσφορά μαθητών και εκπαιδευτικών στη κοινωνία του νησιού.

Ο Οδηγός Αειφόρου Ανάπτυξης Λειψών καταγράφει τα στοιχεία του Φυσικού Περιβάλλοντος, τις Υποδομές, τα Δημογραφικά Ιστορικά και Πολιτιστικά στοιχεία των Λειψών, εντοπίζει τα προβλήματα που απειλούν το περιβάλλον του νησιού και προχωρά σε συγκεκριμένες προτάσεις για την ανάπτυξη με στόχο την

«αειφορία». Είναι μια εξαιρετική εργασία που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν εργαλείο σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων.

Αξίζουν συγχαρητήρια στους μαθητές που συμμετείχαν με ζήλο και μεράκι. Αξίζουν συγχαρητήρια στους εκπαιδευτικούς που συντόνισαν την ομάδα εργασίας και ιδιαίτερα στη διευθύντρια του Γυμνασίου κ. Χάιτα.

Αξίζουν συγχαρητήρια στην «Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού» που υποστηρίζει δράσεις ευαισθητοποίησης των μαθητών στα νησιά μας, μέσα από το πρόγραμμα «Αειφόρο Αιγαίο». Ιδιαίτερα όμως πρέπει να ευχαριστήσω την κ. Γεωργία Κίκου, που σαν υπεύθυνη εκ μέρους της Ελληνικής Εταιρείας, αφιέρωσε ημέρες ολόκληρες ταξιδεύοντας από νησί σε νησί, τους δύσκολους χειμωνιάτικους μήνες, βίωσε τους αποκλεισμούς και τα συγκοινωνιακά προβλήματα και εργάστηκε με πολύ μεράκι, για να έχουμε το αποτέλεσμα αυτό.

Είμαι σίγουρος ότι η θετική παράδοση που έχει δημιουργήσει η λειτουργία του Γυμνασίου Λειψών θα συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια θα έχουμε και πάλι την ευκαιρία να συζητάμε για θετικές παρεμβάσεις – πρωτοβουλίες της σχολικής κοινότητας στα δρώμενα του νησιού.

Φίλιππος Παπανικολάου
Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ΒΣ Δωδεκανήσου
Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευση ΒΣ Δωδεκανήσου

Οι Λειψοί και γενικά τα νησιά του Αιγαίου αποτελούν ανεκτίμητους θησαυρούς φυσικού περιβάλλοντος και πολιτισμού. Η υπέρμετρη δόμηση πολλών νησιών οδηγεί στην απώλεια της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας τους και της ομορφιάς τους. Όμως δεν είναι μόνο το περιβάλλον και η πολιτιστική κληρονομιά που κινδυνεύουν. Από την ομορφιά αυτή εξαρτάται το μέλλον του τουρισμού σε κάθε νησί. Απέναντι σε όλα αυτά, σε όλο το Αιγαίο, επιχειρηματίες προσφέρουν στην τοπική οικονομία, στηριζόμενοι στην προστασία του τοπικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, τοπικές αυτοδιοικήσεις προβαίνουν σε πρότυπες δραστηριότητες, ακαδημαϊκοί προχωρούν σε καινοτόμες ανακαλύψεις για τα θέματα Αειφόρου Ανάπτυξης και τοπικοί σύλλογοι αγωνίζονται για την ευαισθητοποίηση των συμπολιτών τους. Στόχος μας είναι να φέρουμε σε συνεχώς στενότερη επαφή όλα αυτά τα δημιουργικά μέλη των τοπικών κοινωνιών, μέσα από το Δίκτυο ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ, προκειμένου να αναδειχθεί το Αιγαίο και κάθε νησί ξεχωριστά

σε πρότυπο τουριστικό προορισμό. Θα είμαστε στο πλευρό των μαθητών, προκειμένου να γίνει πράξη το μέλλον που οραματίζονται για τους Λειψούς.

Κρίτων Αρσένης
Υπεύθυνος Προγράμματος και Δικτύου ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ

Το Πρόγραμμα ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ υλοποιεί μια σειρά Δράσεων Ευαισθητοποίησης των μαθητών σε δεκάδες σχολεία στο Αιγαίο. Ανάμεσα σε αυτές συμπεριλαμβάνεται και ο «Οδηγός για την αειφόρο ανάπτυξη των Λειψών» που κρατάει ο αναγνώστης στα χέρια του.

Οι Δράσεις αυτές έχουν στόχο να καλλιεργήσουν στους μαθητές την ευαισθησία για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού τους ώστε να κατανοήσουν ότι, εκτός από την σημασία των πόρων αυτών καθαυτών, αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής τους. Επιπλέον, η συγκεκριμένη ομαδική εργασία, στοχεύει στην ενημέρωση των μαθητών και την εξοικείωση τους με την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης, μέσω της συλλογής και παρουσίασης πληροφοριών που αφορούν στην ανάπτυξη του νησιού και την πρόταση εναλλακτικών αναπτυξιακών λύσεων από τους ίδιους.

Το αποτέλεσμα της Δράσης των μαθητών των Λειψών, είναι συναρπαστικό, καθώς παρουσιάζουν στον αναγνώστη με το δικό τους τρόπο τις ομορφιές του τόπου τους, τον κατατοπίζουν για τα θέματα που αντιμετωπίζει το νησί και παραθέτουν πιθανές λύσεις και προτάσεις προκειμένου να επιτευχθεί αειφόρος ανάπτυξη στο νησί.

Εμείς ευχόμαστε και ελπίζουμε πως οι απόψεις των μαθητών θα γίνουν «οδηγοί» στο δικό τους ρόλο ως μελλοντικοί πολίτες και πως θα συνεχίσουν να δρουν με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη του τόπου τους!

Γεωργία Κίκου
Υπεύθυνη Δράσεων Ευαισθητοποίησης μαθητών
Πρόγραμμα ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ

Περιβαλλοντική εκπαίδευση, αειφορική ανάπτυξη δυσμνημόνευτα ζητήματα, η μάθηση τους όμως είναι ύψιστης σημασίας για το μέλλον. Για πολλούς ανθρώπους η αειφορική ανάπτυξη είναι συγκεχυμένη, δύσκολη, απόμακρη έννοια και όμως, τα

κύρια θέματα της είναι ζωτικής σημασίας και αφορούν όλους μας. Πώς παράγεται αρκετός πλούτος να απολαμβάνουμε καλή ποιότητα ζωής; Πώς οργανώνουμε την κοινωνία μας, ώστε όλοι να απολαμβάνουν αυτή τη ποιότητα; Πώς σε αυτή τη διαδικασία φροντίζουμε να προστατέψουμε το πλούσιο, αλλά ευαίσθητο φυσικό κόσμο; Μαθαίνοντας για την αειφορική ανάπτυξη δεν μαθαίνουμε απλώς για την οικονομική ανάπτυξη ή κοινωνικές πολιτικές ή τη προστασία του περιβάλλοντος, αλλά κάτι παραπάνω. Μαθαίνουμε πως αυτοί οι τρεις τομείς είναι στενά συνυφασμένοι.

Οι φυσικοί πόροι μάς δίνουν τον πλούτο που, αν σοφά χρησιμοποιηθεί θα μας παρέχει υψηλή ποιότητα ζωής. Θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν με οικονομία διότι η προστασία του περιβάλλοντος μακροπρόθεσμα, πέρα από τη αισθητική και πολιτιστική αξία, θα συνεισφέρει στην δυνατότητα επιβίωσης των ανθρώπων. Κι αυτός είναι ένας από τους ρόλους που καλείται να παίξει το σχολείο, να βοηθήσει δηλαδή τους μαθητές να αναπτύξουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για τη ζωή.

Η αειφορική ανάπτυξη παρουσιάζει προκλήσεις για τη διαδικασία της μάθησης. Εμπεριέχει προσέγγιση διδασκαλίας και μάθησης που εντάσσουν τους στόχους της προστασίας του περιβάλλοντος, κοινωνικής δικαιοσύνης, πολιτιστικής κληρονομιάς, ανάπτυξης και δημοκρατίας σε ένα όραμα και αποστολή την προσωπική και κοινωνική αλλαγή. Αυτό προϋποθέτει την ανάπτυξη των αξιών και των δεξιοτήτων αυτών που θα ενδυναμώσουν τους μαθητές/πολίτες να ηγηθούν στη μετάβαση προς ένα αειφορικό μέλλον .

Το πρόγραμμα αυτό, που αποτελεί μια πρωτοβουλία της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, είχε στόχο να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημασία και την αλληλεξάρτηση των κοινωνικών, πολιτιστικών, οικονομικών και οικολογικών παραγόντων σε τοπικό επίπεδο. Να συλλογιστούν κριτικά πώς αυτή η αλληλεξάρτηση επιδρά στην κοινωνία, στην εργασία, στην οικογένεια και στο άτομο. Να λάβουν αποφάσεις. Να αναπτύξουν στάσεις, συμπεριφορές και δεξιότητες που θα προάγουν την αειφορική ανάπτυξη. Να αναπτύξουν ήθος της προσωπικής ευθύνης και να συμμετέχουν ως ενεργοί πολίτες στη προστασία του περιβάλλοντος και στη δόμηση αειφορικού μέλλοντος.

Σοφία Χάιτα
Διευθύντρια Γυμνασίου Λυκείου Λειψών

Ήδη από το 2001 στο σχολείο μας υλοποιούνται προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ενώ ταυτόχρονα στο νησί μας γίνεται συζήτηση για την αειφορική ανάπτυξη. Έτσι υπήρχε μια προετοιμασία ωρίμανσης και η πρωτοβουλία της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ήταν για εμάς, τους εκπαιδευτικούς που αναλάβαμε αυτό το πρόγραμμα, μια εξαιρετική ευκαιρία: να εμβαθύνουμε ακόμα περισσότερο σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης από μια άλλη σκοπιά, αυτή της αειφορίας.

Τα προγράμματα που εκπονούνται κάθε χρόνο σε θέματα περιβάλλοντος, έχουν ως στόχο την ευαισθητοποίηση των μαθητών/τριων σε θέματα περιβάλλοντος και αυτός ο στόχος έχει επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό. Ωστόσο, έλειπε μια “διαφορετική”, λιγότερο στατική και περισσότερο σφαιρική προσέγγιση στο θέμα, κι αυτό το προσφέρει η ενασχόληση με θέματα αειφορικής ανάπτυξης. Μπορεί οι όροι και το περιεχόμενο της αειφορίας να μην είναι τελείως ξεκάθαροι και οι μαθητές /τριες να μην μπορούν να τα προσεγγίσουν σε βάθος, αλλά θεωρούμε σημαντικό ήδη από τη νεανική ηλικία να εντρυφήσουν σε τρόπους σκέψης και προσέγγισης της πραγματικότητας που να ανοίγουν νέους ορίζοντες και να τους ωθούν σε σκέψεις και δράσεις συνολικές, κι όχι αποσπασματικές, που να αναφέρονται σε όλο το φάσμα της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, η δημιουργία ενός «Οδηγού Αειφόρου Ανάπτυξης για τους Λειψούς» είχε ως στόχο να κοιτάξουν και να επεξεργαστούν οι μαθητές και οι μαθήτριά μας τομείς της ζωής τους, όπως το φυσικό και το κοινωνικό περιβάλλον, την οικονομία, τις προοπτικές ανάπτυξης σε ένα μικρό και δυσπρόσιτο μέρος, τομείς που μέχρι τώρα τους αντιμετώπιζαν, έστω και μέσα από την αυξανόμενη περιβαλλοντική τους ευαισθησία, ως τομείς ξεχωριστούς και αποκομμένους, συνδυασμένος κυρίως με την διαδοχή των τουριστικών περιόδων (Ιούλιος-Αύγουστος) και των περιόδων αποκλεισμού και απομόνωσης (Σεπτέμβριος - Ιούνιος).

Μέσα από αυτό το πρόγραμμα τους δόθηκε, νομίζουμε, η ευκαιρία να δουν τον εαυτό τους, τον τόπο τους και το μέλλον τους ως ένα ενιαίο σύνολο όπου κάθε σκέψη και κάθε δράση αλληλεξαρτώνται και αλληλεπιδρούν και να αναπτύξουν την αίσθηση της ευθύνης για το μέλλον τους, αλλά βέβαια και κύρια, να εμπεδώσουν ένα αίσθημα αισιοδοξίας και να διαχειριστούν το μέλλον τους με σιγουριά και γνώση.

*οι Υπεύθυνοι του Προγράμματος
Γιώργος Σεΐτης – Χρήστος Φουρτούνης*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

σελ. 11

- 1.1 γεωγραφική θέση
- 1.2 μορφολογία εδάφους
- 1.3 κλιματολογικές συνθήκες
- 1.4 οικοσύστημα και φυσικά τοπία

2. ΙΣΤΟΡΙΚΑ – ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

σελ. 13

- 2.1 Ιστορική αναδρομή
- 2.2 Μονές και Ξωκλήσια
- 2.3 Ήθη – Έθιμα – Παραδόσεις
- 2.4 Πολιτιστικές εκδηλώσεις
- 2.5 Κουζίνα

3. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

σελ. 17

- 3.1 πληθυσμός
- 3.2 εκπαίδευση
- 3.3 απασχόληση

4. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

σελ. 19

- 4.1 συγκοινωνίες
- 4.2 τουριστική υποδομή
- 4.3 υγεία

5. ΑΠΕΙΛΕΣ

σελ. 21

6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

σελ. 23

7. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΔΗΜΑΡΧΟ ΛΕΙΨΩΝ

σελ. 29

8. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

σελ. 34

- συμμετέχοντες μαθητές
- υπόμνημα για τις φωτογραφίες
- υπεύθυνοι καθηγητές

1. ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

1.1 Γεωγραφική θέση

Οι Λειψοί είναι ένα σύμπλεγμα 30 μικρών νησιών και βραχονησίδων, το οποίο παίρνει την ονομασία του από το κεντρικό και μεγαλύτερο νησί, τους Λειψούς. Γεωγραφικά, τοποθετούνται στο νοτιοανατολικό Αιγαίο και αποτελούν τμήμα του μεγαλύτερου συμπλέγματος των Δωδεκανήσων. Τα πιο κοντινά νησιά είναι η Λέρος στα νότια και η Πάτμος στα ανατολικά.

1.2 Μορφολογία εδάφους



Όπως τα περισσότερα μικρά νησιά του Αιγαίου, οι Λειψοί είναι ένας τόπος βραχώδης και άνυδρος. Το κεντρικό και μοναδικό κατοικημένο νησί αποτελείται από δυο κύριους όγκους, που συνδέονται με μια λωρίδα γης, πλάτους

μικρότερου του μισού χιλιομέτρου. Συνολικά, οι Λειψοί καλύπτουν μια έκταση μόλις 16 τετραγωνικών χιλιομέτρων, περιτριγυρισμένη από 36 χιλιόμετρα δαντελωτής ακτής, πλούσιας σε κολπίσκους, όρμους, ακρωτήρια, αμμώδεις αλλά και βραχώδεις παραλίες.

1.3 Κλιματολογικές συνθήκες

Το κλίμα του νησιού μπορεί να χαρακτηριστεί ως τυπικό μεσογειακό. Ο χειμώνας είναι ήπιος και το καλοκαίρι επικρατεί ηλιοφάνεια. Το ποσοστό βροχόπτωσης είναι σχετικά χαμηλό. Το νησί είναι εκτεθειμένο στους ανέμους του

Αιγαίου, επομένως ο δυνατός ήλιος δεν δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα. Τα νερά της ευρύτερης περιοχής είναι καθαρά, αμόλυντα και αρκετά κρύα.

1.4 Οικοσύστημα και φυσικά τοπία

Η βλάστηση των Λειψών είναι, κατά κύριο λόγο, θαμνώδης με ελάχιστα χαμηλά δέντρα, τα οποία είναι ανθεκτικά στις καιρικές συνθήκες. Καλλιεργούνται εσπεριδοειδή, λαχανικά και την πρώτη θέση στην αγροτική καλλιέργεια κατέχει η τοπική ποικιλία σταφυλιού. Τα ακαλλιέργητα εδάφη του νησιού είναι καλυμμένα με θάμνους, χαμηλά άγρια χόρτα, αρωματικά βότανα και, ανάλογα με τις εποχές, με παντός είδους αγριολούλουδα, δημιουργώντας ένα μωσαϊκό άγριας φύσης που σπάνια συναντάται πλέον στα ελληνικά νησιά.

Σχετικά με την πανίδα του νησιού, αξίζει να αναφερθούμε στα κοπάδια των αιγοπροβάτων που συντηρούνται ελεύθερα στις μεγάλες εκτάσεις. Όσον αφορά στην άγρια πανίδα, στο νησί συναντώνται πολλά θαλάσσια πτηνά, όπως οι γλάροι, οι οποίοι βρίσκουν καταφύγιο στους πετρώδεις και απόκρημνους όρμους του νησιού. Πιο συνηθισμένα, όμως, μέσα στον οικισμό είναι τα περιστέρια, οι δεκαοχτούρες, τα μαύρα κοράκια, τα χελιδόνια κατά τους θερινούς μήνες και το σπάνιο είδος πτηνού που συναντάται στο νησί, ο *πετρίτης*. Το καλοκαίρι κάνουν την εμφάνιση τους διάφορα είδη φιδιών και ερπετών, κυρίως ακίνδυνα. Το θαλάσσιο οικοσύστημα του συμπλέγματος είναι, ίσως, περισσότερο σημαντικό και ποικίλο, καθώς τα νερά των Λειψών είναι πεντακάθαρα και αμόλυντα, ικανά να φιλοξενήσουν μια τεράστια ποικιλία θαλάσσιων ειδών. Εκατοντάδες είδη ψαριών αλιεύονται από τους ντόπιους - και όχι μόνο - αλιείς, τα μαλάκια και τα οστρακοειδή βρίσκονται σε μεγάλη αφθονία, ενώ επιπλέον εντοπίζονται θαλάσσιες χελώνες και σμέρνες. Στα νερά των Λειψών ζουν και οι μεσογειακές φώκιες, κυρίως στα μικρονήσια γύρω από το κεντρικό νησί, οι οποίες βρίσκουν τα βραχώδη αυτά νησάκια με τους ήσυχους όρμους, κατάλληλα για να δημιουργήσουν τις αποικίες τους.

Το ψηλότερο σημείο του νησιού είναι η Σκάφη (277μ.) και ακολουθεί η Πλάκα (200μ.), που αποτελούν τους δυο κύριους όγκους του νησιού. Περιμετρικά του νησιού, το φυσικό τοπίο έχει συνεχείς εναλλαγές και αποτελείται από απάνεμους φυσικούς όρμους (Φοντάνα, Μοσχάτο, Ταρσαντάς κ.α.), βραχώδη ακρωτήρια (Γκάτης, Μονοδένδρι, Γλαρόκαβος, κ.α.) και υπέροχες γραφικές μικρές παραλίες

(Κοχλακούρα, Πλατύς Γιαλός, Κατσαδιά, Λεντό, κ.α.). Οι παραλίες αυτές είναι προσβάσιμες με τα πόδια σε όλο το νησί, αλλά γι περισσότερο εντυπωσιακά τοπία, είναι ίσως καλύτερα να τα παρατηρήσει κανείς από τη θάλασσα με ένα μικρό σκάφος.

Όσον αφορά στους υδάτινους πόρους, οι λειψοί παρουσιάζουν πρόβλημα λειψυδρίας, που αποτελεί και ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του νησιού. Οι λειψοί είναι σχεδόν άνυδροι, με εξαίρεση τη ύπαρξη κάποιων πηγαδιών και γεωτρήσεων, είτε ιδιωτικών είτε δημόσιων. Η συλογή νερού κατά τους χειμερινούς μήνες σε μεγάλες δεξαμενές είναι, εδώ και δεκαετίες, η πάγια τακτική που ακολουθείται για την οικιακή ύδρευση και την άρδευση των καλλιεργειών. Συμπληρωματικά, υπάρχει και η υδροφόρα που συμβάλει στην αντιμετώπιση του προβλήματος, κυρίως τους ζεστούς μήνες. Το νερό από τα πηγάδια και τις ελάχιστες γεωτρήσεις είναι πόσιμο, πράγμα που δεν ισχύει για το βρόχινο και εκείνου που παρέχει η υδροφόρα.

2. Ιστορικά – Πολιτιστικά στοιχεία

2.1. Ιστορική αναδρομή

Το νησί της Καλυψούς στο πέραςμα της Ιστορίας.

Από τη μυθολογία, το νησί συνδέεται με την μυθική Ωγυγία, το νησί της Νύμφης Καλυψούς, που κράτησε κοντά της τον Οδυσσέα όταν επέστρεφε στην Ιθάκη του. Διάχυτη είναι μάλιστα η πεποίθηση πως το όνομα Λειψώ είναι παράγωγο του ονόματος της ίδιας της Νύμφης : Καλυψώ → Λειψώ.

Πέρα από την μυθολογία όμως, το νησί φαίνεται ότι κατοικείται από την αρχαϊκή εποχή, με τους πρώτους κατοίκους να έρχονται από την απέναντι στεριά της Μικράς Ασίας. Με τον πρώτο αποικισμό φτάνουν στο νησί οι Δωριείς και αργότερα οι Ίωνες, σύμφωνα με την μαρμάρινη επιγραφή που φυλάσσεται στην αρχαιολογική συλλογή των Λειψών:

«ΕΔΟΞΕΜΙΛΗΣΙΩΝΤΟΙΣΚΑΤΟΙΚΟΥΣΙΝΕΝΛΕΨΙΑΙ...».

Κατά την κλασσική και ελληνορωμαϊκή εποχή, στους Λειψούς υπήρχε οχυρωμένη ακρόπολη στο ύψωμα που ονομάζεται «Κάστρο», γεγονός που αποδεικνύεται σήμερα από τα απομεινάρια οχυρώματος, κτισμάτων, λειψάνων, αγγείων και άλλων χρηστικών εργαλείων που βρέθηκαν στο σημείο. Η αρχαία πόλη βρισκόταν πιο χαμηλά, εκεί που είναι σήμερα ο νέος οικισμός. Στην ενδιάμεση διαδρομή βρισκόταν η Νεκρόπολη της εποχής.

Κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου στους απάνεμους όρμους του νησιού βρήκαν αγκυροβόλιο τα πλοία και των δυο παρατάξεων.

Κατά τη βυζαντινή εποχή, οι Λειψοί αποτελούν από τα πρώτα νησιά του ελλαδικού χώρου, όπου ριζώνει η νέα θρησκεία. Ερείπια παλαιοχριστιανικών εκκλησιών συναντώνται στις τοποθεσίες Κουσέλιο, Κατσαδιά και Παλιομάντρα. Στη βυζαντινή εποχή χρονολογείται και ο ιστορικός ναός της Παναγιάς του Χάρου.

Στη συνέχεια, μαζί με άλλα νησιά των Δωδεκανήσων, οι Λειψοί βρίσκονται στο «θέμα» των Κιβυραιωτών και ο Αλέξιος Α΄ ο Κομνηνός εκδίδει «Χρυσόβουλο» με το οποίο δωρίζει στην Πάτμο τους Λειψούς. Έκτοτε, οι Λειψοί υπάγονται στην Ιερά Μονή Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στην Πάτμο.

Στα 1308 τα Δωδεκάνησα, πλην της Καρπάθου, Κάσου και Αστυπάλαιας, βρίσκονται υπό την κυριαρχία των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννου της Ιερουσαλήμ, ενώ το 1522 την περιοχή καταλαμβάνουν οι Τούρκοι, οι οποίοι δεν εγκαθίστανται ποτέ στο νησί, αλλά περιορίζονται στην εκμετάλλευση των πόρων του και στην λεηλασία του κατά περιόδους. Το νησί αλλάζει δημογραφικά το 1669 με την έλευση των Κρητικών που βρέθηκαν εκεί μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Τούρκους. Κατά την επανάσταση του 1821 οι Λειψιώτες παίρνουν ενεργά μέρος στον Αγώνα και κατά την ναυμαχία του κόλπου του Γέροντα το νησί αποτελεί τη βάση του ελληνικού στόλου. Τα αποτελέσματα, όμως, του Αγώνα δεν δικαιώνουν τους Λειψιώτες καθώς με τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης, το 1832, οι Λειψοί περιλαμβάνονται στις περιοχές που μένουν εκτός των ορίων του νεοσύστατου ελληνικού κράτους.

Το 1912 αρχίζει η περίοδος της ιταλοκρατείας για τα Δωδεκάνησα που διαρκεί ως το 1943. Ακολουθούν οι Γερμανοί και οι Άγγλοι το 1945, ενώ η λύτρωση και ενσωμάτωση με την πατρίδα έρχεται την 7η Μαρτίου 1948.

2.2. Μονές και Ξωκλήσια



Κύριο χαρακτηριστικό του αρχιτεκτονικού τοπίου του νησιού είναι οι εκκλησιές και τα ξωκλήσια. Τέτοιος είναι ο αριθμός τους, που λέγεται πως αντιστοιχεί ένας ναός για κάθε οικογένεια. Η τελευταία καταγραφή κάνει λόγο για σαράντα έναν ναούς

αφιερωμένους, κυρίως, στην Παναγία και έπειτα στους Αγίους της χριστιανικής πίστης. Ο κεντρικός ναός του νησιού, είναι ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος που βρίσκεται μέσα στον οικισμό. Εκεί φυλάσσεται η εικόνα της Παναγίας του Χάρου, η οποία είναι μοναδική διότι αποτελεί τη μόνη απεικόνιση της Παναγίας να βαστά, όχι το Θείο βρέφος, αλλά τον Εσταυρωμένο. Η ομώνυμη εκκλησία (Παναγιά του Χάρου) βρίσκεται εκτός του οικισμού και τιμάται στις 23 Αυγούστου. Από τους υπόλοιπους ναούς αξίζει να γίνει αναφορά στην Κοίμηση, την Πάνω και την Κάτω Κοίμηση, ο οποίος είναι από τους παλαιότερους ναούς του νησιού και αποτελείται από δυο μικρά ξωκλήσια που βρίσκονται στο βόρειο μέρος του νησιού, στην πηγή της Φοντάνας. Η πρόσβαση σε αυτά μπορεί να γίνει μόνο μέσω ενός πετρόστρωτου μονοπατιού κατά μήκος της πλαγιάς ενός απόκρημνου βράχου.

2.3. Ήθη – Έθιμα – Παραδόσεις

Όπως κάθε τόπος έτσι και οι Λειψοί, είναι πλούσιοι σε παραδόσεις και έθιμα, για όλες τις εκφάνσεις της ζωής (τη γέννηση, το γάμο, το θάνατο) και τις μεγάλες θρησκευτικές γιορτές, περιλαμβάνοντας τραγούδια και δρώμενα, στα οποία συμμετέχουν ακόμη και σήμερα Λειψιώτες κάθε ηλικίας. Ειδικές αναφορές πρέπει να γίνουν στις φορεσιές των γυναικών, που ποικίλουν από απλές καθημερινές έως πλούσιες, στολισμένες και εορταστικές, γεμάτες κοσμήματα και προσεγμένα κεντήματα. Οι γάμοι γίνονται με παραδοσιακό τρόπο και ακολουθούνται διάφορα

τελετουργικά. Το ίδιο συμβαίνει και με τις παραδόσεις των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς, των Θεοφανίων και του Πάσχα. Επιπλέον, ο τόπος έχει τα δικά του παμπάλαια κάλαντα και για τις τρεις αυτές εορτές που παραδίδονται από γενιά σε γενιά.

2.4. Πολιτιστικές εκδηλώσεις



Καθ' όλη τη διάρκεια τις χρονιάς οι κάτοικοι του νησιού είναι δραστήριοι πολιτιστικά. Υπάρχει συγκροτημένη φιλαρμονική του Δήμου των Λειψών, παρούσα πάντα στις εκδηλώσεις του, καθώς και χορευτικό συγκρότημα στο οποίο συμμετέχουν οι περισσότεροι νέοι και όχι μόνο. Κάθε εποχή, εκτός των μεγάλων εορτών, είτε θρησκευτικών (25^η Μαρτίου, 15^η Αυγούστου) είτε εθνικών (28^η Οκτωβρίου, 7^η Μαρτίου), οι Λειψιώτες διοργανώνουν και άλλες γιορτές και χοροεσπερίδες που

αποτελούν ευκαιρίες για διασκέδαση και πολιτιστική δημιουργία για τους ίδιους και τους επισκέπτες τους. Ειδική μνεία χρίζουν οι γιορτές κρασιού κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, στις οποίες συμμετέχουν όλοι με τον τρόπο τους (μουσική, χορός, θεατρικά δρώμενα, αθλοπαιδιές, κληρώσεις, εστίαση κ.α.).

2.5. Κουζίνα

Η Λειψιώτικη κουζίνα είναι πλούσια σε θαλασσινά που απλόχερα προσφέρουν οι καθαρές θάλασσες της περιοχής. Επιπλέον, μεγάλο μέρος στη διατροφή των κατοίκων του νησιού κατέχουν τα όσπρια και το κρέας. Τα *ορφανά γιαπράκια* είναι ένα είδος ντολμά χωρίς κιμά, τυλιχτό με αμπελόφυλλα από τα ντόπια αμπέλια. Η *παντρεμένη φασολάδα* είναι ένας μοναδικός συνδυασμός φασολάδας και ζυμαρικών, που συναντάται μόνο στους Λειψούς. Τέλος, ο *καρβουμάς* είναι ένας τρόπος διατήρησης του κρέατος με λίπος μέσα σε πήλινα δοχεία. Όσον αφορά τα

γλυκά, χαρακτηριστικά είναι τα *πουγκάκια*, ή αλλιώς *δίπλες* και *ζεροτήγανα*, και η *μουσταλευριά* με σουσάμι και αμύγδαλο. Η αρτοποιεία είναι επίσης μια αγαπητή τέχνη για τις νοικοκυρές του νησιού. Το παραδοσιακό *λειψιώτικο ψωμί* που περιλαμβάνει μυρωδικά όπως η μαστίχα, ο γλυκάνισος και το κοπανιστό μοσχοκάρυδο, παρασκευάζεται με ειδική διαδικασία και ιδιαίτερη προσοχή, τεμαχίζεται σε μεγάλα καρβέλια και μικρά κουλούρια και φουρνίζεται πάντα σε φούρνο με ξύλα. Το Σάββατο του Λαζάρου παρασκευάζονται τα *λαζαράκια*, τα οποία είναι ανθρωπόμορφα ημίγλυκα ψωμάκια προς τιμήν του Λαζάρου και της Ανάστασής του.



3. Δημογραφικά στοιχεία

3.1 Πληθυσμός

Παρά τη μεγάλη απόσταση από την ηπειρωτική Ελλάδα και τις ελλείψεις που αυτό συνεπάγεται, ο πληθυσμός του νησιού παραμένι σταθερός τα τελευταία χρόνια

στους 700 περίπου μόνιμους κατοίκους. Αξιοσημείωτη είναι η σύσταση του συνόλου αυτού, καθώς τα παιδιά και οι έφηβοι κάτω των 18 ετών ξεπερνούν τους 130. Ωστόσο, ο πληθυσμός του νησιού πολλαπλασιάζεται κατά τους θερινούς μήνες, καθώς επιστρέφουν στον τόπο καταγωγής τους εκατοντάδες μετανάστες από το εσωτερικό και το εξωτερικό.

3.2 Εκπαίδευση

Οι Λειψοί συνεχίζουν ακόμη και σήμερα να διατηρούν ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό σύστημα, που καλύπτει πλήρως τις ανάγκες των νέων παιδιών. Λειτουργεί Νηπιαγωγείο και εξαθέσιο Δημοτικό Σχολείο, με τμήματα ολοήμερου. Όσον αφορά στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, λειτουργεί Γυμνάσιο με λυκειακές τάξεις που προσφέρει, εκτός των άλλων, οργανωμένα τμήματα πρόσθετης διδακτικής στήριξης και ενισχυτικής διδασκαλίας για όλες τις κατευθύνσεις που απαιτούν οι ανάγκες των μαθητών. Η υλικοτεχνική υποδομή και η οργάνωση των σχολείων είναι τουλάχιστον υποδειγματική. Υπάρχουν πλήρως εξοπλισμένα εργαστήρια πληροφορικής, εικαστικών, χώροι άθλησης και εκδηλώσεων. Οι τάξεις, όσον αφορά το μαθητικό δυναμικό, είναι εκ των πραγμάτων ολιγάριθμες και τα τελευταία χρόνια τα σχολεία είναι πλήρως επανδρωμένα με εκπαιδευτικούς όλων των ειδικοτήτων. Οι καθηγητές βρίσκονται πολύ κοντά στους μαθητές, αλλά και στην τοπική κοινωνία και έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν από κοινού σε διάφορα εκπαιδευτικά και πολιτιστικά προγράμματα στο εσωτερικό και το εξωτερικό.

3.3 Απασχόληση

Οι κάτοικοι των Λειψών ασχολούνται με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, την αλιεία, το εμπόριο, και τις τελευταίες δεκαετίες, κυρίως, με τον τουρισμό. Όσον αφορά στη γεωργία, το εύφορο έδαφος και το ήπιο κλίμα ευνοούν την καλλιέργεια δημητριακών, λαχανικών, φρούτων, σταφυλιών κ.α. Ο τομέας της κτηνοτροφίας, που περιορίζεται στην εκτροφή κυρίως αιγών, προσφέρει γαλακτοκομικά προϊόντα απαράμιλλης ποιότητας. Χαρακτηριστικά αξίζει να αναφερθούν το ντόπιο κατσικίσιο τυρί και η εκλεκτή ποικιλία κρασιού, το *φωκιανό*. Τα αλιευτικά προϊόντα που απλόχερα προσφέρει η θάλασσα του συμπλέγματος των Λειψών φτάνει μέσω των εμπορικών

θαλάσσιων οδών σε όλα τα Δωδεκάνησα, τον Πειραιά και το εξωτερικό. Ο τουριστικός τομέας έχει γνωρίσει μεγάλη άνθηση στο νησί, δίχως όμως να έχει επηρεάσει αρνητικά τον τοπικό χαρακτήρα και το παραδοσιακό χρώμα του τόπου. Προσφέρονται δωμάτια και διαμερίσματα όλων των κατηγοριών από τα ξενοδοχεία, αλλά κυρίως από τις μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, όλα διακοσμημένα με ιδιαίτερο γούστο και εκπληκτική εξυπηρέτηση, εφάμιλλη, ίσως και καλύτερη, από πολλά άλλα ελληνικά νησιά.

Στα πλαίσια της έρευνας, οι μαθητές έκαναν μια ενδεικτική καταγραφή επαγγελμάτων, σύμφωνα με την οποία φαίνεται ότι κυριαρχεί ο τριτογενής τομέας (83 επιχειρηματίες, 22 δημόσιοι υπάλληλοι, 28 ιδιωτικοί υπάλληλοι) και ακολουθεί ο πρωτογενής τομέας (20 ψαράδες, 20 αγρότες, 27 κτηνοτρόφοι). Καταγράφηκαν επίσης 24 οικοδόμοι, 52 συνταξιούχοι και 75 νοικοκυρές.

4. Τεχνικές υποδομές

4.1 Συγκοινωνίες

Οι συγκοινωνίες υπήρξαν ένα σοβαρό ζήτημα για πολλές δεκαετίες για το νησί, όπως και για τα περισσότερα απομακρυσμένα μικρονήσια της Ελλάδας. Σήμερα το πρόβλημα έχει αντιμετωπιστεί σε ικανοποιητικό βαθμό. Η πρόσβαση στο νησί μπορεί να γίνει μόνο από τη θάλασσα. Αεροπορικά, οι Λειψοί εξυπηρετούνται από τα αεροδρόμια των γειτονικών νησιών, με πρώτη επιλογή το αεροδρόμιο της Λέρου και έπειτα το αεροδρόμιο της Κω, της Ρόδου, ακόμη και της Σάμου. Η ακτοπλοϊκή σύνδεση με τον Πειραιά είναι σχετικά ικανοποιητική, καθώς εκτελούνται απευθείας δρομολόγια 2 φορές την εβδομάδα. Πιο εξυπηρετική και πυκνή είναι η σύνδεση με τα γειτονικά νησιά για τα οποία υπάρχουν καθημερινά δρομολόγια με μικρότερα και διαφορετικού τύπου θαλάσσια μέσα. Πιο συγκεκριμένα, το νησί έχει καθημερινή σύνδεση, τουλάχιστον μια φορά την ημέρα, με τη Λέρο, την Πάτμο και τη Σάμο. Τα τοπικά Καταμαράν και Δελφίνια ξεκινούν από τη Ρόδο και φτάνουν μέχρι την Πάτμο και το γραφικότατο Αγαθονήσι, επομένως οι Λειψοί είναι πλέον μια βολική βάση για όσους επιθυμούν να περιηγηθούν στην ευρύτερη περιοχή των Δωδεκανήσων και του νοτιοανατολικού Αιγαίου.



4.2 Τουριστική υποδομή

Γενικότερος στόχος και κύριο μέλημα των κατοίκων είναι η ομαλή και μακροπρόθεσμη τουριστική ανάπτυξη. Το νησί προσφέρεται για ήσυχες, ειδυλλιακές διακοπές για όλες τις ηλικίες. Προσφέρονται επιλογές παραμονής που καλύπτουν όλες τις απαιτήσεις. Υπάρχουν εξαιρετικές ξενοδοχειακές μονάδες, ενοικιαζόμενα δωμάτια και παραδοσιακά σπίτια σε ολόκληρο το νησί. Στον τομέα της εστίασης οι υποδομές είναι μάλλον εντυπωσιακές. Οι ντόπιοι συντηρούν εστιατόρια με τοπική, ελληνική -και όχι μόνο- κουζίνα, πολλά από τα οποία είναι ανοικτά όλο το χρόνο. Φαγητό και καλοκαιρινούς μεζέδες σερβίρουν, επίσης, και τα παραδοσιακά ουζερί που διαθέτουν κατά κύριο λόγο, απλά πιάτα με φρέσκα θαλασσινά. Υπάρχουν επιπλέον αρκετές καφετέριες και χώροι ψυχαγωγίας και χαλάρωσης.

Οι παραλίες είναι διασκορπισμένες σε όλη την περίμετρο του νησιού και καθεμιά έχει κάτι διαφορετικό να προσφέρει στον επισκέπτη. Πιο κοντά στον οικισμό είναι η παραλία της Λιαντού, της Κατσαδιάς και της Κοχλακούρας. Σε μεγαλύτερη απόσταση βρίσκεται ο Πλατύς Γιαλός. Το καλοκαίρι οι περισσότερες είναι προσβάσιμες με το τοπικό λεωφορείο που ξεκινάει ανά τακτά χρονικά διαστήματα

από τον οικισμό. Ένας εναλλακτικός και αρκετά δημοφιλής τρόπος να δει ο επισκέπτης το νησί είναι από τη θάλασσα. Οι φυσικοί και επαρκώς προστατευμένοι όρμοι και κολπίσκοι του νησιού είναι ιδανικοί για θαλάσσιο τουρισμό.

4.3 Υγεία

Στο νησί υπάρχει αγροτικό ιατρείο, ενώ είναι έτοιμο να λειτουργήσει το νέο Πολυδύναμο Κέντρο Υγείας. Το νησί επισκέπτεται τακτικά και η Ομάδα Αιγαίου, που προφέρει στους κατοίκους ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.



5. Απειλές

1) Εξωγενείς

Το νησί μας, όπως και όλα τα νησιά του Αιγαίου, αντιμετωπίζει μερικές γενικές απειλές, που δεν σχετίζονται στενά με τον τρόπο διαχείρισης των δικών του πόρων. Ως τέτοιες μπορούν απλώς να καταγραφούν· εδώ οι πολλαπλές και ποικίλες πηγές ρύπανσης στην Ελλάδα και στην Τουρκία, η σεισμικότητα της περιοχής που βρίσκεται σε έξαρση τον τελευταίο καιρό και η κασσκευή του πυρηνικού σταθμού στη θέση Ακούγιου της Νότιας Τουρκίας, που κατά κοινή ομολογία αποτελεί μείζονα περιβαλλοντικό κίνδυνο για την ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Αυτοί

οι τρεις παράγοντες -που ρίχνουν απειλητικά τη σκιά τους όχι μόνο στο υδάτινο περιβάλλον του Αιγαίου, αλλά και σε αυτή καθεαυτή την επιβίωση των κατοίκων της περιοχής- δε μπορούν να αντιμετωπιστούν σε τοπικό επίπεδο.

2) Ενδογενείς

Υπάρχουν, όμως, και απειλές που σχετίζονται με τον τρόπο που οι κάτοικοι διαχειρίζονται τους φυσικούς πόρους του νησιού.

1. ΝΕΡΟ: Η υπεράντληση του νερού οδηγεί στην πτώση του υδροφόρου ορίζοντα, οπότε κάνει την υδροδότηση του νησιού ακόμα πιο προβληματική, ενώ η αφαλάτωση δε φαίνεται να δίνει οριστική λύση στο πρόβλημα.

2. ΡΥΠΑΝΣΗ: Η ρύπανση αφορά τον υδροφόρο ορίζοντα, τη θάλασσα και το έδαφος και σχετίζεται με τη μη διαφοροποιημένη συγκέντρωση των απορριμμάτων, την έλλειψη πολιτικής ανακύκλωσης, αλλά και την υπερσυγκέντρωση σκαφών, ιδίως τους καλοκαιρινούς μήνες στα φυσικά λιμάνια του νησιού. Υπάρχει ακόμα, αν και όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό όσο σε άλλες περιοχές, ο κίνδυνος από την ηχορύπανση, αλλά και αισθητική ρύπανση, λόγω της έλλειψης μια κοινής πολιτικής στον καθορισμό της μορφής των ταμπελών /διαφημιστικών.

3. ΥΠΕΡΔΟΜΗΣΗ: Παρουσιάζεται μια τάση μαζικής δόμησης νέων κατοικιών και συγκροτημάτων που ελλοχεύει τον κίνδυνο της υπερσυγκέντρωσης οικοδομών και της αλλοτρίωσης του τοπικού χαρακτήρα. Η οικοδομική αυτή δραστηριότητα αφορά πολλές φορές τη μαζική εκχώρηση γης και κατοικιών σε ξένους αγοραστές που δεν κατοικούν στο νησί, αλλά το χρησιμοποιούν ως τόπο διακοπών.

4. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ/ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: Η τοπική ταυτότητα μπορεί να τεθεί σε κίνδυνο μέσα από την αποκλειστική εξάρτηση από τον τουρισμό και την χαλάρωση των τοπικών παραδόσεων ή τη διατήρησή τους μόνο στα πλαίσια του τουριστικού φολκλόρ κατά το μήνα Αύγουστο (και μόνο!).

5. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ: Ο φυσικός πλούτος του νησιού τίθεται σε κίνδυνο από την αύξηση του τουρισμού, την υπερδόμηση και την αναγκαστική διάνοιξη νέων δρόμων.

6.ΥΠΕΡΑΛΙΕΥΣΗ: Η υπεραλίευση οδηγεί στην εξάντληση των φυσικών πόρων των θαλασσών. Επιπλέον, οι τρόποι αλιείας (ανφιότρατα, χρήση δυναμιτών) καταστρέφουν ένα από τα σημαντικότερα προστατευόμενα είδη στη Μεσόγειο, την Ποσειδωνία.

Όλα τα παραπάνω δεν είναι μονόδρομος κι ούτε αποτελούν «αναγκαία κακά» της οικονομικής/τουριστικής ανάπτυξης του νησιού. Η έλλειψη ενημέρωσης και κατάρτισης των πολιτών είναι το βασικό πρόβλημα του τους καθιστά ευάλωτους σε τέτοιου είδους απειλές.

6. Προτάσεις



Όπως στο μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδας, έτσι και στους Λειψούς ο εισερχόμενος τουρισμός είναι στενά συνυφασμένος με τη θάλασσα, τον ήλιο και γενικότερα με τη χαλάρωση. Παρόλα αυτά το ενδιαφέρον της πολιτείας και της γλειοψηφίας των πολιτών για το φυσικό περιβάλλον, στο οποίο στηρίζεται η βιμηχανία του τουρισμού, είναι περιορισμένο.

Από τη στιγμή που η ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα μας βασίζεται σχεδόν εξολοκλήρου στη απaráμιλλη φυσική ομορφιά που διαθέτει, οφείλουμε να βρισκόμαστε σε διαρκή επαγρύπνηση προκειμένου να την προστατέψουμε αποτελεσματικά.

Μορφές τουριστικής ανάπτυξης, όπως είναι ο ικοτουρισμός, ο θαλάσσιος, ο περιηγητικός, ο αγροτουρισμός κ.α., έχουν ως επίκεντρο την προστασία του περιβάλλοντος και ταυτόχρονα μπορούν να προτείνουν λύσεις και να συνεισφέρουν σημαντικά στην τοπική οικονομία του νησιού. Ακόμη μπορούν να συμβάλλουν στην

επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και στην απαγκίστρωση του τόπου από την μονοκαλλιέργεια του μαζικού τουρισμού, που λαμβάνει χώρα μόνο τον Ιούλιο και τον Αύγουστο. Ακόμα, μπορούν να συμβάλλουν και στην αναβίωση/«ζωντάνεμα» παραδοσιακών δραστηριοτήτων, που θα ωφελήσουν τόσο τους ντόπιους, και κυρίως τους νέους, κατοίκους του νησιού όσο και τους επισκέπτες.

Με βάση την έρευνα που έχει σχέση με την αναπτυξιακή πορεία του νησιού των Λειψών, καταθέτουμε ορισμένες προτάσεις, που εμπεριέχουν το δικό μας προβληματισμό για την επίτευξη ενδεχομένως μιας περισσότερο ισόρροπης αναπτυξιακής πορείας στο μέλλον.

1. Συμμετοχή τουριστών στη διαδικασία παρασκευής κρασιού:

Οι Λειψοί είναι μια περιοχή που φημίζεται για την εκλεκτή ποικιλία κρασιού που διαθέτει. Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο, το γεγονός ότι επί Ιταλοκρατείας το Λειψιώτικο κρασί χρησιμοποιούνταν ως νάμα για τη θεία κοινωνία στο Βατικανό. Στο νησί υπάρχει τόσο κόκκινο όσο και λευκό κρασί. Η διαδικασία παρασκευής γίνεται κάθε Σεπτέμβρη και είναι η εξής: μετά το κόψιμο των σταφυλιών, αυτά πλένονται και εισάγονται σε ειδικό μηχάνημα που κόβει τα βλαστάρια. Αργότερα, οι άνθρωποι πατάνε τα σταφύλια στο πατητήρι μέχρι να γίνουν μούστος, τον οποίο αφήνουν δύο με τρεις βδομάδες σε ειδικά ξύλινα βαρέλια. Έπειτα γίνεται δοκιμή και στην περίπτωση που το κρασί δεν έχει αποκτήσει τη χαρακτηριστική του γλυκάδα αφήνεται στα βαρέλια για άλλες δύο ή τρεις βδομάδες.

Η διαδικασία αυτή έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους τουρίστες που προέρχονται από μη οινοπαραγωγές χώρες. Συνεπώς, προτείνουμε κάποιοι οινοπαραγωγοί να συμβληθούν με τουριστικά πρακτορεία και να παρέχουν στους τουρίστες ξενάγηση και συμμετοχή στη οινοπαραγωγική διαδικασία. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να συμβάλλει επιμηκώνοντας την -ούτως ή άλλως, περιορισμένη- τουριστική περίοδο, πέραν του μηνός Σεπτεμβρίου.

2. Η συγκομιδή της ελιάς :



Στο νησί κυρίαρχη θέση κατέχει η ελιά, με μια ποικιλία που δίνει μικρούς σε μέγεθος καρπούς που θεωρούνται κατάλληλοι, τόσο για την παραγωγή ελαιόλαδου όσο και για βρώση. Η συγκομιδή στο τέλος του φθινοπώρου γίνεται με χτένες

και με ειδικά μηχανήματα. Στη συνέχεια, οι καρπο μαζεύονται σε μεγάλα καλάθια και καθαρίζονται από τα φύλλα και τα κλωνάρια.

Λαμβάνοντας μέρος οι τουρίστες στη συγκομιδή, θα έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε μια τοπική αγροτική δραστηριότητα και άρα να βιώσουν μια ξεχωριστή εμπειρία και ταυτόχρονα να γευτούν του καρπούς της προσπάθειάς τους. Για τους Λειψιώτες μπορεί να αποτελέσει σημαντικό κίνητρο να φυτέψουν, για παράδειγμα, ακόμη περισσότερα ελαιόδεντρα καθώς υπάρχουν αρκετοί ελεύθεροι χώροι σε όλο το νησί

3. Συμμετοχή σε δραστηριότητες ψαρέματος:



Ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων του νησιού ασχλείται με το ψάρεμα. Συνεπώς, ο επισκέπτης που δεν έχει γνωρίσει την ιδιαίτερη διαδικασία του ψαρέματος, θα μπορεί να γυτεί αυτή την εμπειρία. Ακόμη, με αυτό τον τρόπο θα του δοθεί η δυνατότητα να σχηματίσει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για μια τόσο ζωτικής σημασίας δραστηριότητα των νησιωτών.

Παραδοσιακοί τρόποι ψαρέματος εκτός από τα δίχτυα, είναι το παραγάδι, τα καλαδούρια (για μεγαλύτερα ψάρια), το τρίψιμο κ.α. Συνεπώς, θα μπορούσαν να οργανωθούν ειδικές βάρκες (καΐκια) με τον κατάλληλο εξοπλισμό και με ντόπιους ψαράδες που είναι σε θέση να εξηγήσουν στους τουρίστες αρκετά πράγματα για το επάγγελμα και τη ζωή ενός ψαρά.

4. Διαμόρφωση μονοπατιών:

Η μορφολογία του εδάφους του νησιού το καθιστά ιδανικό για περιπάτους και πεζοπορία. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να συνδυάσει την άθληση με την περιήγηση και απευθύνεται σε ένα ευρύ φάσμα ηλικιών. Στην προκειμένη περίπτωση για να υλοποιηθεί μια τέτοια δραστηριότητα επιβάλλεται να υπάρχουν οργανωμένες υποδομές. Η πλακόστρωση μονοπατιών από ντόπια πετρώματα που αφθονούν στο νησί, θα συμβάλλει στη διατήρηση της παράδοσης και θα προσφέρει εργασία σε αρκετούς τεχνίτες στο νησί. Κατά μήκος των μονοπατιών θα πρέπει να υπάρχουν πινακίδες, που θα ενημερώνουν τους τουρίστες για τις αποστάσεις που διανύουν, για το χρόνο που χρειάζονται για την περάτωση της διαδρομής, όπως, επίσης, οδηγίες για τον εξοπλισμό που πρέπει να φέρουν, υποδείξεις για πιθανά εμπόδια, κινδύνους που εγκυμονούν κατά τη διάρκεια της διαδρομής π.χ. κατολισθήσεις κ.α. Ακόμη είναι χρήσιμο να υπάρχουν σε ορισμένα σημεία σταθμοί προσανατολισμού, με χρήσιμα τηλέφωνα για ώρα ανάγκης.

5. Κατασκευή παρατηρητηρίων:



Το νησί φιλοξενεί ορισμένα ενδημικά είδη ζώων, όπως για παράδειγμα τον πετρίτη, και για το λόγο αυτό είναι αναγκαία η κατασκευή παρατηρητηρίων.

Είναι σημαντικό, τα παρατηρητήρια να επικοινωνούν με τα μονοπάτια, ώστε η πρόσβαση για τους ενδιαφερομένους να είναι εύκολη. Επίσης, θεωρείται αυτονόητο ότι τα παρατηρητήρια θα πρέπει να βρίσκονται σε αρκετά μεγάλη απόσταση από

σημεία πολύβουα, ώστε να αποφεύγεται η παρενόχληση της πανίδας. Θα πρέπει να περιέχουν πίνακες με πληροφορίες και ενημερωτικά έντυπα για τους φυτικούς και ζωικούς οργανισμούς της περιοχής. Επίσης, θα πρέπει να φτιαχτούν με τις ανάλογες προδιαγραφές και να παρέχουν τη δυνατότητα –π.χ. με κατάλληλα ανοίγματα- σε όποιον επιθυμεί να φωτογραφήσει ή να κινηματογραφήσει τα ζώα.

6. Εκμάθηση παραδοσιακών χορών:

Οι Λειψοί έχουν μια αξιόλογη παράδοση, η οποία διατηρείται ζωντανή και αναλλοίωτη μέχρι τις μέρες μας μέσα από διάφορες δράσεις. Οι χοροί του τόπου παρουσιάζουν αρκετές διαφορές από τους χορούς του ευρύτερου Ελλαδικού χώρου. Υπάρχει πλήθος, κυρίως, ξένων επισκεπτών που θα έβλεπαν με αρκετό ενδιαφέρον την εκμάθηση τοπικών χορών, δίνοντας με αυτό τον τρόπο μια ξεχωριστή, ευχάριστη νότα στην παραμονή τους στο νησί. Ίσως μέσα από τη διαδικασία αυτή, να έρθουν πιο κοντά στον τρόπο ζωής των Λειψιωτών και να βιώσουν καλύτερα το ρυθμό ζωής του νησιού, αποδίδοντας μ' αυτό τον τρόπο το δέοντα σεβασμό στον τόπο που τους φιλοξενεί. Την ίδια στιγμή η παράδοση του τόπου ξεφεύγει από τα στενά όρια του νησιού και θεωρείται πλέον εξαγωγίμο προϊόν.

7. Ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας μέσω του «τηλεπχειρείν» :

Μέσω αυτής της δραστηριότητας μπορεί να τονωθεί η επιχειρηματικότητα, κυρίως, των νέων κατοίκων του νησιού. Ο εκμηδενισμός των αποστάσεων, η παγκόσμια προβολή, καθώς και το πολύ μικρό κόστος λειτουργίας για να σταθεί μία τέτοια προσπάθεια αποτελούν σίγουρα σημαντικό κίνητρο για την ανάπτυξη νέων εμπορικών διαύλων.

Υπάρχουν αρκετά προϊόντα στο νησί, όπως έχουν αναφερθεί παραπάνω (κρασί, ελιές, τυρί κ.α.) που θα μπορούσαν να φτάσουν σε πολλές αγορές του κόσμου, καθώς και σε Λειψιώτες που ζουν σε διαφορά σημεία της γης, δίνοντας τους τη δυνατότητα να γευτούν, να απολαύσουν ξανά προϊόντα του τόπου τους, δίχως ενδιαμέσους και ψάξιμο σε κατάσταση και αγορές.

8. Ανακύκλωση – ηλεκτρικών ή άλλων συσκευών:

Σίγουρα η παρούσα εικόνα, με τις παλιές ηλεκτρικές συσκευές, τα παλιά αυτοκίνητα πεταμένα σε πολλά και διάφορα σημεία σ' όλο το νησί είναι άκρως αποκαρδιωτική. Αποτελεί δείγμα κακής πρόθεσης και αδιαφορίας καθώς αμαυρώνει την, κατά τα άλλα, ελκυστική εικόνα του νησιού. Χρειάζεται να ληφθούν μέτρα γι' αυτό το θέμα, άμεσα. Όλες αυτές οι συσκευές θα μπορούσαν, μέσω προγραμμάτων που εξελίσσονται αυτή τη στιγμή από την Ευρωπαϊκή Ένωση, να ανακυκλωθούν. Μια τέτοια προσπάθεια πέρα από τις ευεργετικές συνέπειες που θα έχει για τη μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος, θα έχει ως αποτέλεσμα και τη δημιουργία μιας πολύ θετικής εικόνας στα μάτια των επισκεπτών του νησιού, οι οποίοι έτσι και αλλιώς έχουν στενότερη σχέση με θέματα ανακύκλωσης στις χώρες όπου διαβιούν. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι ο επισκέπτης στις αποσκευές του, επιστρέφοντας στον τόπο του, κουβαλάει κυρίως εικόνες, λόγια, στιγμές, μυρωδιές και ήχους. Τα στοιχεία αυτά θα αποτελέσουν το βασικότερο κίνητρό του να ξαναβρεθεί κοντά μας.

9. Καθιέρωση ενιαίας εμφάνισης κτιρίων και άλλων δομών:

Το νησί έχει καταφέρει σε αρκετά μεγάλο βαθμό να εμφανίζει αρχιτεκτονικά και αισθητικά μια όμορφη εικόνα. Πάρα ταύτα υπάρχουν σημεία όπου χρειάζεται να γίνουν κάποιες παρεμβάσεις, όπως για παράδειγμα να αποκτήσουν αρχιτεκτονική ομοιομορφία οι προσόψεις των κτιρίων. Με πρωτοβουλία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, θα μπορούσε να προσφερθεί, με μορφή επιδότησης ένα συγκεκριμένο χρώμα μπογιάς σ' όλους τους κατοίκους να βάψουν τα σπίτια και τα καταστήματά τους.

Επίσης, θα μπορούσαν να δημιουργηθούν συγκεκριμένες και καθορισμένες προδιαγραφές για τη μορφή και την τοποθέτηση των ταμπελών (έπειτα από συνεννόηση με τους άμεσα ενδιαφερόμενους) προκειμένου να δημιουργηθεί ένα καλαίσθητο αποτέλεσμα και να εκλείψει η ανομοιομορφία που υπάρχει αυτή τη στιγμή.



7. Συνέντευξη Δημάρχου σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη στους Λειψούς

Κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του προγράμματος, αντιπροσωπεία των μαθητών που συμμετείχαν στη δημιουργία του Οδηγού επισκέφτηκε τον δήμαρχο Λειψών, κ. Μπενέτο Σπύρου και του έθεσαν μερικές ερωτήσεις σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη και το νησί των Λειψών:

i) Τι σημαίνει αειφόρος ανάπτυξη για σας στο πλαίσιο των Λειψών;



«Αειφόρος ανάπτυξη ονομάζεται η ανάπτυξη που στηρίζεται στην ιστορία παραγωγής κάθε τόπου. Οι πρώτες σκέψεις, προτάσεις και ανακαλύψεις του ανθρώπου σχετίζονταν με την επιβίωσή του και τον σεβασμό του περιβάλλοντος κι έπειτα τον απασχόλησαν το κέρδος και η ανταλλαγή αγαθών. Στον τουρισμό έχουμε το

συγκριτικό πλεονέκτημα όμως δεν πρέπει να εξελιχθεί σε μονοκαλλιέργεια και σε αποκλειστικό τομέα ανάπτυξης. Γι' αυτό και η οικονομική ανάπτυξη του τόπου πρέπει να στηρίζεται στη ντόπια παραγωγή και στα προϊόντα της γιατί αν εισάγουμε προϊόντα και εξάγουμε υπηρεσίες, δηλαδή εφαρμόζουμε το σύστημα «αγοράζω-πουλάω» η οικονομία στηρίζεται σε «χάρτινα πόδια» και αργά ή γρήγορα θα καταρρεύσει. Αν όμως η οικονομία διαρθρωθεί με βάση την ιστορία παραγωγής του τόπου τότε θα δομήσουμε γερές βάσεις ώστε μετά από μία οικολογική καταστροφή ή έναν πόλεμο να μην επέλθει εγκατάλειψη του τόπου.»

ii) Από ποιους παράγοντες θεωρείτε ότι απειλείται το νησί μας;

«Το νησί μας έχει οργανωθεί με βάση ένα χωροταξικό σχέδιο τόπου. Πρέπει να καταλάβουμε ότι ο τουρισμός δεν είναι για όλους και για όλες τις περιοχές, άλλοι τόποι στηρίζονται στην αρχαιολογία για την τουριστική τους ανάπτυξη, άλλοι στο φυσικό περιβάλλον ενώ άλλοι στα θαλάσσια σπορ. Στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία μας οι τουρίστες θέλουν να γνωρίσουν τον τόπο μας, κάτι που σημαίνει ότι θα πρέπει να είναι ζωντανός, να λειτουργεί 365 ημέρες τον χρόνο και όχι δύο και τρεις μήνες. Η λειτουργία της τοπικής κοινωνίας δεν είναι να δρα σαν «μαριονέτα», δηλαδή να κάνει έναν ρόλο που οι άλλοι έχουν σχεδιάσει γι' αυτήν, αλλά να προάγει τον πολιτισμό και την αυθεντικότητα. Αλλιώς θα οδηγηθούμε στην πλαστικοποίηση.»

iii) Υπάρχει συνεργασία με τους πολίτες και με άλλους τόπους;

«Η ανταλλαγή απόψεων με άλλους τόπους έχει ενικά θετικά αποτελέσματα. Αν όμως δεν πας συγκροτημένος και με ξεκάθαρη ήποψη τότε υπάρχει ο κίνδυνος αφομοίωσης και παγκοσμιοποίησης. Αν όμως σηκώσεις το ανάστημα της ιστορίας, του πολιτισμού και της παραγωγής του τόπου ότε η ανταλλαγή φέρνει θετικά αποτελέσματα. Όσον αφορά τους πολίτες, ενώ σε άλλες ιστορικές φάσεις οι ηγέτες πηγαίνουν μπροστά, άλλοτε η κοινωνία είναι δυνμική και κινητοποιείται είτε από ενδογενείς είτε από εξωγενείς παράγοντες. Το 19'4 η οικονομία δέχθηκε ισχυρούς κραδασμούς και η κοινωνία απειλήθηκε με εγκαάλειψη. Η τοπική κοινωνία δεν αφομοιώνει πάντα όλα τα βήματα αλλά η ανάπτυξη της είναι σταθερή· το αποτέλεσμα, άλλοτε μεγαλύτερο και άλλοτε μικρότερο, είναι θετικό. Η προσπάθειά μας δεν είναι άσκοπη, αλλά μέσα από την σταθερί πορεία, τις αντοχές, την επιμονή και την υπομονή η εξέλιξη των πραγμάτων μας δικαιώνει. Με την κρίση του Κόλπου υπήρξε κίνδυνος μείωσης εισαγωγής τουριστών. Α' όμως σήμερα γινόταν μια τέτοια κρίση θα έπεφτε πείνα στο νησί γιατί η οικονομί μας δεν είναι πλέον παραγωγική αλλά στηρίζεται στις εισαγωγές.»

iv) Από πού αντλείτε τους οικονομικούς πόρους για την υλοποίηση τέτοιων δράσεων και προγραμμάτων ;

«Το 75% των οικονομικών πόρων αντλείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Για παράδειγμα, το Γυμνάσιο ΛΤ Λειψών δημιουργήθηκε με βάση το πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και το πρόγραμμα ΠΕΠ. Το σχολείο έχει έναν χαρακτήρα πολύκεντρου και παίζει δυναμικό ρόλο στην τοπιή κοινωνία. Γι' αυτό και επεδίωξα να λειτουργεί 24 ώρες το 24ωρο, αν ήταν δυνατο και δημιουργήσαμε την αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και το γήπεδο. Έτσι το σχολείο έχει γίνει ένα πολύκεντρο «ανοιχτό» στην κοινωνία, που λειτουργεί το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας μέσω του ολοήμερου και της ενισχυτικής διδασκαλίας. Όσον αφορά το δημοτικό, που είναι κτίριο σπάνιας αρχιτεκτονικής, μας έγινε πρόταση να ενοποιηθεί με το γυμνάσιο-λύκειο σε ένα συγκρότημα προκάτ, την οποία και αρνηθήκαμε. Ο βιολογικός καθαρισμός έγινε από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα ENVIREG. Υπάρχει όμως και ιδιωτική πρωτοβουλία μέσω του Αναπτυξιακού Νόμου και του προγράμματος LEADER. Με την συνθήκη του Άμστερνταμ έγινε η ενίσχυση της τοπικής ποικιλίας

κρασιού «Φωκιανό». Όμως εμείς αργήσαμε και βρήκαμε την Ευρώπη σε μια ισορροπία καθορισμένη γιατί τα άλλα κράτη εκτός από καλή παραγωγή έχουν και μεγάλη οργάνωση. Δεν παίζει ρόλο όμως μόνο η στρατηγική μας γιατί η γραφειοκρατία είναι έντονη. Προσπαθήσαμε επίσης να διατηρήσουμε τις αναβαθμίδες και να προβούμε σε δεντροφυτεύεις αφού έτσι συγκρατιέται η φερτή ύλη. Άλλωστε μόνο το 4% του βρόχινου νερού καταλήγει στον υδροφόρο ορίζοντα γιατί ένα μέρος του εξατμίζεται και το υπόλοιπο καταλήγει στη θάλασσα. Προσπαθούμε όμως να ερεθίσουμε και τον κόσμο γιατί είναι λογικό κάποιοι να φοβούνται να πάρουν το ρίσκο, μερικοί όμως παίρνουν το μήνυμα και μερικοί όχι.»

ν) Πώς θα θέλατε να δείτε το νησί μετά από 20 ή 30 χρόνια;



«Ο βιολογικός καθαρισμός και η ορθολογική διαχείριση στερεών αποβλήτων έχουν μια φέρουσα ικανότητα 2.500- 3.000 κατοίκων. Ο ΧΥΤΑ και ο βιολογικός έχουν σχεδιαστεί σε μια προοπτική 20-25ετίας και παραπάνω. Άρα δεν αναμένουμε μεγάλη αλλαγή κατάστασης. Αυτό που

επιθυμώ είναι οι υποδομές που θα φτιάξουμε να αντέξουν. Γίνεται όμως και μία υδρολογική μελέτη για να μελετήσουμε την αντοχή του θαλάσσιου οικοσυστήματος. Όσον αφορά την αφαλάτωση πιστεύω ότι το κόστος παραγωγής είναι μεγάλο. Έτσι σκοπεύω να χρησιμοποιήσω το υπάρχον νερό για την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και για την ώθηση της γεωργίας και της κτηνοτροφίας ενώ το νερό που προκύπτει από την αφαλάτωση να το αξιοποιήσω για την τουριστική αναβάθμιση και τον τουριστικό τομέα. Άλλωστε οι επόμενοι πόλεμοι θα είναι για το νερό και για τα σκουπίδια.»

νι) Έχετε σκοπό να αξιοποιήσετε τις προτάσεις του περιβαλλοντικού προγράμματος και αυτές που προτείνονται στα Συμβούλια Νέων ;

«Το πρόβλημα δεν είναι η έλλειψη προτάσεων αλλά η έλλειψη συμμετοχής πολιτών. Βεβαίως υπάρχει πρόθεση αξιοποίησης προτάσεων αλλά επιθυμούμε την

ενεργοποίηση πολιτών, ώστε να μην είναι παθητικοί. Άλλωστε, οι αρχαίοι Έλληνες έλεγαν «η δημαρχία είναι που φτιάχνει τους δημόρχους και όχι οι δήμαρχοι που φτιάχνουν την δημαρχία.»



8. Παράρτημα

Συμμετέχοντες:

Στην δημιουργία του Οδηγού συμμετείχαν οι μαθητές:

1η Ομάδα:

- Ισιδώρα Λαουντού
- Μαυρουδής Σπύρου
- Βασίλης Κραμβουσάνος
- Κώστας Ματσούρης

2η Ομάδα:

- Ειρήνη Πέρου
- Μαρία Μελιανού
- Βάσω Σκλαβούνου
- Αγγελική Πάντελου
- Μαρία Σαρρή

3η Ομάδα

- Ισιδώρα Γρύλλη
- Μαρκέλα Μελιανού
- Πόπη Ματσούρη
- Μαρία Βαβουλά
- Μανώλης Παραδείσης
- Ραφαήλ Λαουντός
- Νικόλας Κουτούζος

4η Ομάδα:

- Δανάη Λάγκα
- Κική Μελιανού
- Μιχάλης Ραϊνάκης
- Χρυσούλα Νικηταρά
- Ραφαήλ Ματσούρης

Τη συνέντευξη από το Δήμαρχο Λειψών πήραν οι μαθητές: Δανάη Λάγκα, Ισιδώρα Λαουντού, Βαγγελίστρα Λαουντού Πόπη Ματσούρη, Κική Μελιανού, και Βαγγελίτσα Σπύρου.

Τους μαθητές συνόδευε ο καθηγητής κος Φουρτούνης Χρήστος

Φιλοξενούνται οι φωτογραφίες των μαθητών
(με τη σειρά που εμφανίζονται στον οδηγό) :

1. Παραδείση Μανώλη : Ηλιοτρόπιο
2. Πέρου Ειρήνης: Άποψη του χωριού και του λιμανιού
3. Μελιανού Μαρίας: Η κεντρική εκκλησία
4. Σπύρου Μαυρουδή: Μουσικό όργανο
5. Μελιανού Κικής: Άποψη του νησιού με φόντο τη Λέρο
6. Πέρου Ειρήνη: Άποψη του λιμανιού με το πλοίο της γραμμής
7. Σπύρου Καλοτίνας: Η παραλία του Πλατύ Γιαλού
8. Πέρου Ειρήνη: Μαργαρίτες
9. Λάγκα Δανάης: Ελαιώνας
10. Λάγκα Δανάης: Βάρκα
11. Μακρή Άννας : Βραχονησίδα
12. Σκλαβούνου Βασιλικής: Ο Μύλος
13. Κούρου Δέσποινας: Άποψη του νησιού με τα τις γύρω βραχονησίδες
14. Γρύλλη Θωδωρή: Άποψη της εισόδου του φυσικού λιμανιού
15. Λάγκα Δανάης: Κύματα

Τις ομάδες οργάνωσαν, συντόνισαν και εμπύχωσαν οι Υπεύθυνοι Καθηγητές:

- Χρήστος Φουρτούνης
- Γιώργος Σεΐτης
- και η Διευθύντρια του σχολείου κ. Χάιτα Σφία

Λειψοί, Ιούνιος 2008

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. Φίλιππο Παπανικολάου, Υπεύθυνο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ΒΣ Δωδεκανήσου (Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ΒΣ Δωδεκανήσου) που από την αρχή αγκάλιασε με πολύ ενθουσιασμό τις Δράσεις Ευαισθητοποίησης του Προγράμματος ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, για την άριστη συνεργασία και για το μεράκι που έδειξε προκειμένου να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ, επίσης, στην κ. Σοφία Χάιτα, την Διευθύντρια του Γυμνασίου ΤΛ των Λειψών για την άσπογη συνεργασία και το ζήλο που έδειξε για την υλοποίηση του *Οδηγού για την αειφόρο ανάπτυξη των Λειψών* και το Διαγωνισμό Φωτογραφίας με θέμα «*Τι μου αρέσει στο νησί μου και θα ήθελα να διατηρηθεί, τι θα ήθελα να αλλάξει*», καθώς και τους υπεύθυνους καθηγητές για τη διάθεση να αναλάβουν να συντονίσουν ένα τέτοιο εγχείρημα και να βοηθήσουν τους μαθητές να παράγουν ένα τόσο σοβαρό και αξιόλογο έργο. Επίσης, τους μαθητές που αντιμετώπισαν με τόση υπευθυνότητα το σχεδιασμό της ανάπτυξης τους νησιού τους και την παρουσίαση του με τον δικό τους μοναδικό τρόπο.

Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε τους γενναιόδωρους χορηγούς του Προγράμματος ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ, το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη, τον κ. Θέμη Βώκο καθώς και τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς για την υποστήριξη των Δράσεων Ευαισθητοποίησης στα Βόρεια Δωδεκάνησα.

Γεωργία Κίκου
Υπεύθυνη Δράσεων Ευαισθητοποίησης μαθητών
Πρόγραμμα ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ

ISBN : 978-960-88435-7-8